

POLITICA MILITARĂ EXTERNĂ A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA SEPTEMBRIE 1939—IUNIE 1941

II. RELAȚIILE MILITARE EXTERNE ALE ROMÂNIEI — IULIE 1940—IUNIE 1941*

După prăbușirea militară a Franței, care a marcat desigur un mare succes pentru armata germană, soarta războiului al II-lea mondial nu era încă decisă. Cu toate că Anglia continua să ducă singură războiul cu puterile Axei, se mai aflau în expectativă mari puteri cu forțe umane și economice intacte, care, prin intrarea lor în acțiune, puteau schimba balanța războiului.

Înfrângerea rapidă a Franței a avut grave consecințe asupra situației politice și militare a Europei vestice. Germania hitleristă devenea stăpînul unei părți a teritoriului continentului european. Țările mici și mijlocii care își pusese mari speranțe în forța militară a celor două mari puteri occidentale, Anglia și Franța, s-au trezit la discreția Germaniei hitleriste.

România, care militase pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței naționale, situîndu-se prin politica sa în tabăra țărilor antirevizioniste, cădea pradă țărilor fascisto-revizioniste.

Împinsă de evenimentele externe într-o situație critică, România, lipsită de o bună parte din aliații săi, trebuia să găsească căi rapide de salvare.

Fără să se abată de la politica sa tradițională de păstrare a statu-quo-ului teritorial și a suveranității naționale, guvernul român a considerat că renunțarea la garanțiile acordate de Anglia și Franța (aprilie 1939), care practic nu mai aveau nici o valoare, și solicitarea garanției puterilor Axei asupra integrității teritoriale, era politica cea mai rezonabilă în acele grele împrejurări. În convorbirea pe care a avut-o cu reprezentantul Germaniei la București în ziua de 2 iulie 1940, Carol al II-lea a spus: „Eu recurg la ajutorul Führerului și-l rog să ne ajute și să ne protejeze în aceste vremuri de grea încercare”⁷⁹.

Alianța cu Germania a fost numai o manevră a guvernului român. El însă recurgea fără șanse la o politică de conjunctură. În raportul său din 1 iulie 1940, Legația germană din București informa Ministerul de Externe al Germaniei că „Abrogarea garanției anglo-franceze nu constituie după părerea mea decît un simplu gest: ea înseamnă o înfrîngere pentru Anglia și va lovi în francofilii care au aplaudat această garanție după discursul lui Gafencu în parlament. Pentru înțelegerea politicii există posibilitatea să se găsească o formulare potrivită care să nu ofenseze Rusia, de vreme ce sînt de așteptat și pretențiile Ungariei și Bulgariei (cererile Ungariei desigur că,

* Partea I a studiului a apărut în *ActaMN*, XVII/1980.

⁷⁹ Documents on Foreign Policy 1918—1945, Series D, Volume X, 23 june—august 1940, document 80.

dacă vor fi satisfăcute vreodată, în acest caz vor trebui reduse considerabil în interesul populației germane)⁸⁰.

Prin schimbarea de atitudine, guvernul român nu se aștepta decît numai la o ameliorare a situației sale externe. La 15 iulie 1940 Adolf Hitler îi scria lui Carol al II-lea că „Oferta României de a manifesta o atitudine prietenoasă față de Germania, desigur că a fost bine primită de Germania, mai cu seamă datorită faptului că în trecut, și chiar pînă foarte recent, după cum s-a stabilit fără putință de tăgadă, din documentele recent descoperite, atitudinea politicii oficiale române față de Germania [...] nu numai că nu a fost prietenoasă, dar a fost chiar ostilă”⁸¹.

Odată cu renunțarea la garanțiile anglo-franceze, guvernul român n-a rupt legăturile sale politice și militare cu statele care mai erau încă aliate cu România. Astfel, în ziua de 2 iulie 1940, Constantin Argetoianu, ministrul de externe al României, făcea cunoscut ambasadelor române din Atena, Ankara și Belgrad că „Schimbarea de curs care se pregătește în orientarea politicii noastre externe, nu atinge bazele tratatului nostru de alianță cu Iugoslavia și Pactul Înțelegerii Balcanice, precum și legăturile noastre de prietenie cu statele care compun această înțelegere”⁸².

Prin declarația sa din 4 iulie 1940, noul guvern al României de sub președinția lui Ion Gîrduțu întărește cele de mai sus, precizînd că „guvernul înțelege să facă o politică de integrare succesivă în sistemul creat de Axa Berlin—Roma [...]. În același timp guvernul vrea în chip atît de hotărît să întrețină relațiile cele mai bune și cordiale, cu toți vecinii, considerînd pacea în această parte a Europei, ca o condiție indispensabilă a unei ordini politice superioare. În acest sens, alianțele noastre regionale urmează a fi socotite drept etape pe calea unei asemenea politici”⁸³. Așadar, România n-a părăsit Înțelegerea Balcanică, alianță politică și militară, care, aflată sub presiunea marilor puteri, era ca și inexistentă. La mijlocul anului 1940, România era izolată practic din punct de vedere militar și politic și lipsită de sprijinul material și politic al oricărei puteri străine. În august 1940 Marele stat major român aprecia că „din punct de vedere politic ne considerăm înșelați și de către germani și de către ruși și de către bulgari, atît în tratativele existente, cît și în promisiunea vagă care ne-au făcut”⁸⁴.

La sfîrșitul lunii august 1940 România nu se putea bizui pe ajutorul militar al Germaniei, iar aliații din sud-estul Europei, de care mai era legată prin tratatul militar, practic n-o mai interesau, deoarece problemele în litigiu cu Bulgaria erau în curs de rezolvare. Ca atare, în această situație, Înțelegerea Balcanică nu mai putea juca nici un rol pentru România.

Împotriva revizionismului maghiar și a unei eventuale agresii a Germaniei hitleriste, România n-avea nici un aliat. După cum s-a relatat mai sus, alianța militară româno-iugoslavă împotriva Ungariei se destrămase odată cu căderea Cehoslovaciei sub ocupația Germaniei. Încercările României

⁸⁰ Documents on German Foreign Policy 1918—1945, Series D, Volume X, 23 june—august 1940, dos. nr. 68.

⁸¹ Idem, doc. nr. 171.

⁸² Arhiva MAE, fond Mica Înțelegere, an. 31, f. 48, Telegrama ministrului de externe al României din 2 iulie 1940.

⁸³ Idem, fond 71/Anglia, dosar 41, f. 21.

⁸⁴ Ibidem.

din toamna anului 1939 și din prima jumătate a anului 1940 de a încheia un protocol militar cu Iugoslavia de apărare comună împotriva unui atac din vest, au eșuat.

Nu este mai puțin probabil ca România să fi încercat să se sprijine pe ajutorul militar al U.R.S.S. într-un conflict cu Ungaria sau eventual cu Germania, ceea ce nu era posibil în condițiile funcționării pactului de neagresiune sovieto-german.

În orice caz, tatonări românești la Moscova au fost. La 24 august 1940, în timpul întâlnirii de la Viena, Ribbentrop a așezat pe masa lui Manoilescu o telegramă cifrată și traducerea instrucțiunilor date lui Gafencu de către guvernul român de a negocia cu Stalin un pact contra Germaniei⁸⁵. Nu dispunem de documente care să ateste intențiile guvernului român de a negocia cu Moscova, dar nici nu excludem ipoteza că, în acele împrejurări deosebit de grele, guvernul român nu s-ar fi gândit și la unele tratative cu U.R.S.S.

În septembrie 1940, Legația României din Washington, cu telegrama nr. 166/11—654, îi făcea cunoscut lui Ion Antonescu că în cursul tratativelor pentru arbitrajul de la Viena, din august 1940, i s-au prezentat lui Manoilescu anumite documente, din care reieșea intenția României de a încheia o alianță defensivă cu U.R.S.S. Întrebat, Manoilescu, la 8 decembrie 1941, dacă într-adevăr a văzut asemenea documente, el a dat un răspuns evaziv, nici n-a negat, dar nici n-a afirmat⁸⁶.

În momentul când se decidea soarta României la Viena, ea era lipsită de sprijinul marilor puteri, lăsată la discreția puterilor Axei. Pentru a evita vărsarea de sânge inutilă și ocuparea întregului teritoriu al țării, singura ieșire din acea situație grea era acceptarea de către guvernul român a odiosului dictat impus de cele două mari puteri.

După ce România a fost amputată teritorial și satisfăcute într-o anumită măsură pretențiile revizioniste ale Ungariei horthyste, Germania și Italia au garantat „integritatea și inviolabilitatea teritoriului național al României”⁸⁷.

În fața pericolelor ce amenințau din toate părțile, garanția germano-italiană i se prezenta ca singura soluție salvatoare. Primirea ei a însemnat însă schimbarea orientării politice și militare a României și intrarea sub dominația politică, militară și economică a Germaniei. Dintr-un stat neutru, devine un stat nebeligerant aflat însă în tabăra italo-germană.

Dintr-un memorandum al unui înalt funcționar al Ministerului de Externe al Germaniei rezulta că aceste garanții nu fuseseră acordate în mod dezinteresat. „Dându-și seama — se arată în memorandum — că sondele petroliere din România au o importanță hotărâtoare într-un război îndelungat, Führerul și Ducele au hotărât să apere ei înșiși această regiune prețioasă”⁸⁸.

⁸⁵ Arhiva MAE, fond 71/U.R.S.S., dosar nr. 95, f. 441.

⁸⁶ Idem, f. 445, Președinția Consiliului de Miniștri, cabinetul Dir. 2, nr. 4598/M către M. Af. Străine.

⁸⁷ D.Z.A. Potsdam, Ausw. amt. Ministerbüro, RAM, Band 58847, Mappe 454 B (Fotocopia la AISISP, fond 10, ds. 174, f. 2).

⁸⁸ D.G.F.P. 1918—1945, Series D, volume X, September 1, 1940, January 31, 1941, doc. 41.

Intențiile celor două mari puteri fasciste erau diametral opuse intereselor României. Situația în care se afla țara noastră era foarte grea. Nu numai teritoriul, dar și independența sa națională erau amputate.

La cererea lui Carol al II-lea de la începutul lui iulie 1940, Hitler nu s-a grăbit să trimită în România o misiune militară germană. Dar, după 30 august, la cererea lui Ion Antonescu din 5 septembrie 1940, Hitler s-a grăbit să trimită la București pe generalul-locotenent Kurt von Tippelskirch, care a dus tratative cu reprezentanți ai guvernului român în zilele de 15—17 septembrie.

Din aceste discuții a rezultat că Misiunea militară germană din România urmează „să colaboreze cu comandamentul român la reorganizarea, dotarea și instruirea armatei române [...] după terminarea instrucției armamentului modern al acestor unități să rămână armatei române”⁸⁹.

În ziua de 19 septembrie 1940, Comandamentul suprem al Wehrmachtului a discutat propunerile de mai sus ale guvernului român, cuprinse în raportul prezentat de generalul-locotenent Kurt von Tippelskirch și a stabilit următoarele: „Contrar propunerilor române, vor fi trimise în România cât mai curând probabil trupe germane având aproximativ forța unei divizii. Pentru durata războiului un transfer de material de război german către România este exclus”⁹⁰.

Sarcina misiunii militare germane în România era cu totul alta decât aceea la care de fapt se gândise Antonescu. Din nota adresată la 21 septembrie 1940 de Înalțul Comandament al Wehrmachtului Ministerului de Externe al Germaniei rezulta că „Sarcina aparentă — a Misiunii militare germane — va fi de a instrui în România prietenă nouă [...] forțele ei armate” dar „sarcina reală care nu trebuie să devină evidentă nici pentru români, nici pentru propriile noastre trupe este: să apere câmpurile petrolifere românești împotriva unei terțe puteri care ar încerca să le acapareze sau să le distrugă; să dea posibilitate armatei române să efectueze sarcini definite, corespunzător unui plan efectiv, elaborat în favoarea intereselor Germaniei, în cazul când vom fi siliți la un război cu Rusia Sovietică să pregătească angajarea forțelor germane și române din direcția României”⁹¹.

Kurt von Tippelskirch, în lucrarea sa „Istoria celui de-al doilea război mondial”, susține că „La începutul lui octombrie s-a trimis în România o misiune militară germană care era oficial însărcinată să reorganizeze armata română”⁹².

Prin misiunea militară guvernul hitlerist urmărea realizarea unor scopuri economice și militare și anume: asigurarea exploatării petrolului românesc pentru nevoile mașinii de război germane și pregătirea armatei române drept carne de tun pentru operațiuni viitoare preconizate de Hitler împotriva U.R.S.S. În asemenea condiții, din punct de vedere militar România nu mai putea să acționeze independent. Ca urmare a intrării sub dominația militară și economică a Germaniei, guvernul dictaturii militaro-legionare, la 25 septembrie 1940, a suspendat postul de atașat militar la Berna și Washington,

⁸⁹ Idem, vol. XI, doc. 80, vezi și Arh. MAI, pachet nr. 202, ds. 1482, f. 1—7.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Ibidem.

⁹² Kurt von Tippelskirch, *Geschichte des Zweiten Weltkriegs* (Istoria celui de-al doilea război mondial), Bonn, 1956, p. 139.

la Londra rămânea numai un atașat naval și un secretar⁹³. Deci și cele mai slabe legături militare cu alte state fie că au fost întrerupte, fie că au fost diminuate și lichidate treptat. La 28 septembrie 1940, România a ieșit și din Înțelegerea Balcanică slăbită de presiunile exercitate de marile puteri din afară. În declarația ministrului de externe al dictaturii militarofasciste se arată că prin primirea garanțiilor germano-italiene „este evident că orice alte legăminte politice îndepărtate sau regionale au căzut de la sine”⁹⁴.

În toamna anului 1940 toate alianțele militare ale României, constituite pentru apărarea în comun a independenței și suveranității naționale, se destrămaseră. La 13 octombrie 1940, Ion Antonescu declara într-un interviu acordat ziarului german *Völkischer Beobachter* că Pactul Balcanic, ca și celelalte pacte europene, erau perimate și că nu se va mai preleva de ele⁹⁵.

Politica guvernului militarofascist de alianță cu puterile Axei a înrăutățit raporturile politice și economice ale României cu Anglia și Statele Unite ale Americii. La 25 septembrie 1940 și în zilele următoare a fost arestat un grup de supuși britanici din industria petroliferă și deferiți justiției militare pentru că „au săvârșit o serie de acte de sabotaj împotriva transporturilor de petrol către Germania. Cu începere de la 10 octombrie 1940, toate bunurile românești din Statele Unite ale Americii au fost blocate”⁹⁶.

În același timp în Germania se pregătea trimiterea în România a Misiunii militare. La 25 septembrie 1940, prin ordinul OKW, s-a stabilit ca misiunea militară ce urma să sosească în România să aibă un comandament compus din 11 ofițeri, 7 interpreți, 5 funcționari și 46 de subofițeri. La 10 octombrie 1940, grupul de ofițeri, sub comanda generalului-locotenent Erich Hansen, a plecat din Dresda spre București. Primele subunități ale Diviziei 13 infanterie moto au plecat din Viena spre România tot la aceeași dată⁹⁷.

Vîrfurile armatei germane au sosit la București la 12 octombrie. Generalul-locotenent Erich Hansen era șeful misiunii, colonelul Arthur Hauffe era șeful de stat major. Transportul trupelor cu un efectiv de 22 430 de oameni (dintre care 701 ofițeri și 16 860 trupe terestre; 189 ofițeri și 4 680 trupe aeronautice) s-a încheiat la 14 noiembrie 1940⁹⁸. Trupele au fost cazate în localitățile București, Roman, Făgăraș, Sibiu, Mihai Bravu, Râmnicul Vlcea, Tîrgoviște, Brașov, Bod, Hălchiu, Codlea, Vulcan, Ghimbav, Rîșnov, Cristian, Cîmpina, Ploiești, Buzău, Râmnicul Sărat, Focșani, Bacău și Giurgiu⁹⁹.

Armata germană ocupa puncte strategice în România. Ion Antonescu a încercat să diminueze puterea militară germană asupra României, cerînd, cu prilejul vizitei sale în Italia, un detașament alpin de tăria unei companii și 2—3 ofițeri marinari. Mussolini era înclinat să accepte cererea lui Antonescu, dar dorea să consulte mai întîi guvernul german în această

⁹³ Arh. MAE, fond 333, dosar 110, nota din 25 septembrie 1940.

⁹⁴ Arh. MAE, fond Înțelegerea Balcanică, dosar 39, f. 554.

⁹⁵ Idem, dosar 42, f. 85, vezi și DGFP 1918—1945, Series D, volume XII, Septembrie 1940—ianuarie 1941, doc. nr. 151.

⁹⁶ Arh. ISISP, fond 10, dos. nr. 90, f. 8.

⁹⁷ Bundesarchiv — Militärarchiv Freiburg R.H. 31—1/ V 166, doc. 27965.

⁹⁸ Arh. MAN, fond 948, dosar 1465, f. 216.

⁹⁹ Ibidem.

chestiune¹⁰⁰. Desigur, Hitler nu putea admite să împartă dominația sa cu Italia. În timpul celui de-al doilea război mondial Italia n-a avut o misiune militară în România. Nu s-a încheiat nici o convenție militară între guvernul român și cel italian. Acordul româno-italian din 3 decembrie 1942 n-a prevăzut înființarea unei misiuni militare italiene, ci a unui Comandament al forțelor italiene în România¹⁰¹. La 24 august 1943 se aflau în România 230 militari italieni, dintre care 136 din armata de uscat, 38 aviație și 56 echipajul unei unități navale aflate în apele teritoriale românești¹⁰². După aderarea guvernului militar-fascist la Pactul Tripartit, 23 noiembrie 1940, efectivele armatei germane pe teritoriul României au crescut. Dar aceasta n-a însemnat pentru statul român o alianță militară cu cele trei mari puteri, Japonia, Germania și Italia. Protocolul semnat la 23 noiembrie 1940 nu conține nici un articol din care să rezulte obligații militare din partea semnatarilor. Protocolul prevedea că România era consultată numai atunci „cînd comisiile tehnice prevăzute în articolul 4 al Pactului Tripartit vor trata chestiuni ce ating interesele României, reprezentanții României vor lua parte și ei la dezbaterile comisiei”¹⁰³. Față de Uniunea Sovietică, aderarea la Pactul Tripartit guvernul dictaturii militare n-a considerat-o ca un act ostil. În cursul unei convorbiri care a avut loc între Grigore Gafencu, ministrul plenipotențiar al României la Moscova și A. I. Vișinski, ministrul adjunct al Ministerului Afacerilor Externe al U.R.S.S.-ului, acesta din urmă a declarat că „Guvernul sovietic își dă seama de situația generală și nu consideră adeziunea României la Pactul Tripartit ca un act îndreptat împotriva U.R.S.S.”¹⁰⁴.

Gafencu a raportat la București conversația avută, de unde i s-a răspuns la data de 28 noiembrie că: „Adeziunea noastră la pact nu poate fi primită ca un act contra U.R.S.S. Cînd a dat această adeziune, România a avut în vedere și bunele relații dintre U.R.S.S. și Germania. Sîntem gata și astăzi ca și în trecut a face totul pentru a normaliza raporturile noastre cu U.R.S.S.”¹⁰⁵. Desigur că nu România putea să dea tonul în realizarea dorinței sale. Era un stat mic și nu putea să-și hotărască singură drumul de urmat în politica externă. Statul legionar era însă legat de puterile Axei prin garanțiile pe care acestea le-au acordat în august 1940.

În urma discuțiilor ce au avut loc în ziua de 16 noiembrie 1940 la sediul Marelui stat major român cu generalul-locotenent Erich Hansen, a rezultat că „În cazul cînd armata sovietică sau orice alta ne va ataca, fără a fi fost provocată de noi, armata germană va interveni”¹⁰⁶.

Avînd în vedere pactul sovieto-german din 1939, Hansen a ținut să facă rezerva că „intervenția armatei germane va depinde într-o largă măsură de

¹⁰⁰ DGFP, Series D, Volume XI, p. 592.

¹⁰¹ A.M.A.N. fond 948, dosar 1521 — Nota nr. 872587 din 17 iulie 1943 a Secției a 7-a a M.St.M.

¹⁰² Arhiva MAN, fond 948 și 1527 (Tabel cu cheltuielile ce urmează a fi expuse M.U. la convocarea din 27 august 1943).

¹⁰³ Arhiva MAE, fond 71/U.R.S.S., dosar 92, f. 482.

¹⁰⁴ Idem, fond 71/1920—1944, dosare speciale, anul 1940 vol. 358, f. 275. Telegrama nr. 3187 din 27 noiembrie 1940 a lui Grigore Gafencu către MAE.

¹⁰⁵ Idem, dosar nr. 39, f. 307.

¹⁰⁶ Arhiva MAN, fond 948, rola 36 T, I 818 microfilm 494.

situația politică de moment¹⁰⁷. Așadar, garanțiile germano-italiene funcționau în limitele obligațiilor alianțelor pe care Germania le avea în perioada dată. În Directiva nr. 21 „Operația Barbarossa”, comandamentul german își călca angajamentele ce le asumase prin tratatele încheiate și hotărăște că „Wehrmachtul german trebuie să fie gata de a zdrobi Rusia Sovietică într-o campanie rapidă încă înainte de încheierea războiului împotriva Angliei¹⁰⁸. Conform acestei directive, efortul principal în războiul împotriva U.R.S.S. al grupului sudic al armatei germane se făcea pe „direcția regiunii Lublin, în direcția generală Kiev¹⁰⁹. În cadrul acestei operații armata română, „trezind cursul inferior al Prutului, va forma un braț larg de învăluire în mod separat. Armata română va avea sarcina de a neutraliza forțele rusești aflate la mijloc¹¹⁰.”

Din această directivă rezultă de fapt că forța armatei române era neglijată. Dealtfel, în calculul comandamentului german marile unități germane care atacau de pe teritoriul României erau minore. Grosul forțelor atacatoare germane s-a aflat în Polonia ocupată, care a constituit principala bază de atac a Germaniei împotriva U.R.S.S.

La 17 martie 1941, referindu-se la operația Barbarossa, Hitler a spus: „România nu trebuie luată în calcul. Marile unități române n-au putere ofensivă¹¹¹.”

În toamna anului 1940, Comandamentul german a luat măsuri pentru trimiterea de noi trupe în România. Astfel, la 18 noiembrie 1940 generalul-colonel Fr. Halder, șeful de stat major al armatei de uscat germane, nota că „noi trebuie să trimitem în România încă o divizie de tancuri¹¹². La 2 decembrie 1940 notează lapidar „România o nouă divizie de tancuri”. Iar la 14 decembrie că „Personalul va fi trimis înainte¹¹³.”

La 21 decembrie 1940, Înaltul Comandament al Wehrmachtului făcea cunoscut Ministerului de Externe al Germaniei că „Misiunea Wehrmachtului în România [...] este în prezent întărită cu o altă divizie blindată (Transportă prin Ungaria spre România, începând de la 13 decembrie până la 25 decembrie)¹¹⁴.”

Această divizie nu făcea parte din Misiunea militară germană, însă ea trebuia să preceadă și să facă siguranța noilor trupe germane ce urmau să intre în România.

La 21 decembrie 1940, OKW a dispus „Constituirea unei mari forțe în sudul României [...] sarcina ei va fi de a înainta prin Bulgaria prietenă, dacă va fi necesar, fără a atinge teritoriile iugoslave sau turce, spre coasta Mării Egee și, depinzând de situație, chiar mai departe, în Grecia, eliminând prin aceasta pe englezi, din această zonă¹¹⁵. Ca urmare, până la 9 ianuarie

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ DGFP Series D, volume XI, doc. nr. 532.

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Fr. Halder, KTB, p. 346.

¹¹² Idem, p. 188.

¹¹³ Idem, p. 203.

¹¹⁴ DGFP, 1918—1945, Series D, volume XI, doc. nr. 556.

¹¹⁵ DGFP, Series D, volume XI, Circulara din 7 noiembrie 1941 a Ministerului de Externe al Germaniei către ambasadele și legațiile sale din Moscova, Ankara, Belgrad și Atena.

1941 a intrat în România cea de a doua divizie germană cu un efectiv de 547 ofițeri și 14 957 trupă¹¹⁶, ca apoi să înceapă prin Ungaria spre România transportul a numeroase trupe germane, care s-a făcut cu consimțământul ambelor guverne. Aceasta era de fapt consecința aderării celor două state la pactul tripartit. Trupele au fost cartiruite în sudul României. La 24 februarie 1941, după calculele Marelui stat major român, se aflau în România 12 847 ofițeri și 344 877 trupă, în total 367 744 militari germani¹¹⁷.

Prezența a numeroase trupe germane pe teritoriul statului român a dus la înrăutățirea relațiilor sale cu alte state. La 10 februarie 1941 membrii legăției britanice au părăsit România, relațiile diplomatice dintre cele două țări fiind rupte la 15 februarie.

Cu Iugoslavia, relațiile erau corecte, dar reci, atât din cauza pactului de prietenie iugoslavo-ungar din 12 decembrie 1940, care ar fi putut conține clauze secrete ce ar fi lezau interesele României, olt și pentru faptul că statul român era semnatar al Pactului Tripartit și pe teritoriul său se aflau trupe germane ce îngrijorau Iugoslavia. Cu toate acestea, ambele state erau îngrijorate de situația militară și politică ce se crease în sud-estul Europei, și se temeau de noi complicații internaționale.

În februarie 1941 raporturile diplomatice ale României erau reduse la câteva state: Germania, Italia, Japonia, Ungaria, Bulgaria, Turcia, Elveția, Spania, Portugalia, U.R.S.S., Statele Unite ale Americii, Finlanda, Iugoslavia, Slovacia, Franța-Vichy, Vatican, Iran, Suedia, Grecia ș.a.

Relații militare n-avea decât cu Germania, nestabilite încă printr-un acord sau o convenție. Singura de acest fel, care de fapt s-a încheiat între Marele stat major român și Misiunea militară germană, a fost Convenția din 12 februarie 1941 care prevedea apărarea în comun a instalațiilor, rafinăriilor, conductelor și terenurilor petroliere. Apărarea integrală pe uscat, în aer și pe mare revenea Marelui stat major român sprijinit în această misiune de către trupe și comandamente germane. Șeful misiunii militare germane, generalul Hansen, avea dreptul, de comun acord cu Marele stat major român, de a controla personal apărarea integrală sau prin organe speciale¹¹⁸. Această convenție, prin conținutul ei limitat la o zonă ce interesa în mod exclusiv Germania, reflectă teama guvernului hitlerist ca nu cumva petrolul românesc să cadă în mâna altei puteri. La trecerea armatei germane peste Dunăre, împotriva Greciei, Hitler se aștepta la atacuri aeriene asupra Ploieștiului, ordonând în acest sens întărirea apărării spațiului aerian în regiunea petroliferă.

¹¹⁶ Arhiva MAN, fond 333, dos. 96, f. 177. La 14 decembrie 1940 situația efectivelor militare germane în România era următoarea: generali 5, ofițeri superiori 79, ofițeri inferiori 905, total ofițeri 989; trupă 24 260; care de luptă 163; autovehicule 5 313; motociclete 1 797; cai 49; avioane 104. La 9 ianuarie se aflau în România: 5 generali, 80 ofițeri superiori, 935 ofițeri inferiori, total ofițeri 1020 și trupă 25 332 — erau trupe ale misiunii militare. Divizia de artilerie avea 547 ofițeri și 14 957 trupă; iar trupe care se concentraseră în România intraseră pînă la 9 ianuarie 1941 — 856 ofițeri și 17 692 trupă. Așadar, la acea dată se aflau în România 5 generali, 2418 ofițeri și 57 981 trupă germană (Arhivele M.A.N. fond 948, dosar 1465 — Situația efectivelor misiunii militare germane în România la 9 ianuarie 1941).

¹¹⁷ Arhiva MAN, dos. nr. 457/674, f. 357.

¹¹⁸ Arhiva MAN, dosarul nr. 87, f. 41—42.

Tensiunea politică și militară din primăvara anului 1941 în sud-estul Europei îngrijora organul militar al României care, la 9 martie 1941, aprecia foarte lucid că „un război între Germania și Rusia este de prevăzut [...]. Apreciez că un război cu Rusia este inevitabil și că dată foarte probabilă chiar în vara aceasta”¹¹⁹. În continuare se aprecia că „Marea manevră politică-militară de încercuire a Angliei a fost însoțită de alta de separare a acesteia de Rusia. Ocuparea Poloniei, Danemarcei, Norvegiei, urmată apoi de pătrunderea în Balcani spre Suez, nu însemnează altceva decât interzicerea definitivă a drumului Rusiei spre Marea Nordului și Mediterană”¹²⁰.

În timpul convorbirilor de la Berlin din noiembrie 1940, Hitler nu l-a pus la curent pe Antonescu cu planurile sale în Balcani decât foarte vag, în sensul că România trebuia să-i ușureze sarcina de a lichida puterea militară a Angliei din Grecia¹²¹.

În una din declarațiile sale date în timpul cât s-a aflat prizonier în U.R.S.S., Ion Antonescu a afirmat că în cadrul convorbirii de la 14 ianuarie 1941 Hitler l-a informat cu privire la planul său de a ataca Grecia, pentru a degaja Italia¹²².

După cum s-a arătat mai sus, planul german de ocupare a Greciei a fost stabilit în toate detaliile sale prin Directiva nr. 20 cunoscută sub denumirea de operația „Mărița”, semnată de Hitler la 13 decembrie 1940. Directiva prevedea concentrarea de forțe în România de sud și odată cu începerea vremii favorabile „aceste forțe” vor fi trimise ca „să ocupe nordul coastei egeene prin Bulgaria și la nevoie să ocupe întregul teritoriu grecesc. Sprijinul Bulgariei este de așteptat”¹²³.

Pe baza acestei directive, la 21 decembrie 1940, Cartierul general al armatei germane a făcut cunoscut șefului Misiunii militare germane din România planul calendaristic al mișcărilor de trupe germane spre Dunăre. Totodată, șefului misiunii militare germane i s-a atras atenția că în timpul discuției pe care o va purta la Marele stat major român, să nu dezvăluie intențiile ofensive ale Germaniei (în direcția Bulgariei)¹²⁴.

Evenimentele din România din ianuarie 1941 n-au influențat pregătirile militare germane pentru Balcani.

Comandamentul german se temea și de un atac al forțelor maritime sovietice asupra Constanței. La 24 februarie 1941 a sosit în București statul major al misiunii marinei militare germane în România. La 1 martie, misiunea marinei militare a propus Ministerului Apărării Naționale a României un proiect de organizare a protecției și apărării coastelor maritime românești după modelul german¹²⁵. În proiect s-a prevăzut ca „în scopul unei conduceri unitare operative și tactice toate bateriile române și germane întrebuintate pentru controlarea țintelor de pe mare se subordonează tactic unui coman-

¹¹⁹ Idem, S. 7, dosarul 332/63, f. 456, Memoriu M.St.M. român din 9 martie 1941.

¹²⁰ Ibidem.

¹²¹ Institut für Zeitgeschichtsarchiv N.G. 18 (Fotocopia în AISISP, fond XIII, dosarul 13).

¹²² Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938—1940*. Franz Steiner Verlag, GMBH — Wiesbaden, 1965, p. 455.

¹²³ Institut für Zeitgeschichte N.G. 18 (Fotocopia în AISISP, fond. XIII, dosar 12, f. 126).

¹²⁴ DGFP, Series D, volume XI, London, 1961, dos. 556.

¹²⁵ Arh. MAN, S. 3, dos. 1591, f. 10.

dament german de artilerie al marinei¹²⁶. Comandamentul de artilerie al acestei zone era subordonat șefului misiunii navale germane în România, contraamiralul Fleischer*. Aceasta avea misiunea, pe lângă conducerea întregii apărări asigurate de către unitățile germane și române, să îndrume comandamentul marinei române. Șeful misiunii navale din România era subordonat amiralității „Balkan“, grupului de sub comanda amiralului Schueter¹²⁷.

În vederea declanșării atacului împotriva Greciei, Comandamentul german a avut în luna februarie convorbiri cu delegați ai marelui stat major bulgar în vederea stabilirii normelor de cooperare militară bulgaro-germană. Bulgaria se obliga să angajeze la granița cu Turcia șase divizii. La rândul său, Germania s-a angajat ca și în cazul unui atac al armatei turcești împotriva Bulgariei să intervină în modul cel mai rapid cu detașamente blindate și forțe aeriene în sprijinul armatei bulgare. La granițele bulgaro-iugoslave și bulgaro-grecești, Bulgaria a consimțit să angajeze forțe de acoperire a granițelor și în cazul declanșării atacului german, Bulgaria va menține aceste forțe în sectoarele din afara zonei în care acționau trupele germane. După încheierea convenției militare secrete ce cuprindea obligațiile militare de mai sus, Bulgaria a aderat la pactul tripartit la 1 martie 1941*. La 2 martie, cu acordul guvernului bulgar, trupele germane au trecut Dunărea.

Prin intrarea trupelor germane în Bulgaria, situația militară a Iugoslaviei s-a înrăutățit. Ea era încercuită și amenințată de trupele germane din trei părți.

Germania făcea presiuni asupra Belgradului pentru a adera la pactul tripartit, în scopul atragerii Iugoslaviei în sfera de influență germană. La 25 martie guvernul iugoslav a aderat la pactul tripartit, în schimb Germania garanta frontierele Iugoslaviei.

La 27 martie a avut loc lovitura de stat de la Belgrad, modificând în mod substanțial situația în Balcani.

Guvernul englez a depus eforturi susținute pentru menținerea neutralității Bulgariei și crearea unui front în Balcani cu participarea Turciei, Iugoslaviei și Greciei împotriva Germaniei. Turcia n-a acceptat propunerile engleze și prefera să rămână în continuare neutră. Noul guvern de la Belgrad nu era hotărât să acționeze împotriva Germaniei. De aceea generalul englez Dill, deși a stat mai multe zile la Belgrad, la data de 4 aprilie s-a înapoiat destul de decepționat la Atena. Noii miniștri de la Belgrad n-au voit să provoace un război cu Germania a cărei putere îi obseda ca un coșmar. Armata nu era pregătită de război, iar în ciuda tuturor străduințelor

¹²⁶ Idem.

* Succesorul lui a fost amiralul Tillesen, care în august 1944 a căzut prizonier la sovietici.

¹²⁷ A. Hillgruber, *op. cit.*, p. 464.

* În studiul său „Conséquences directes de l'adhésion de la Bulgarie au Pacte tripartite“, istoricul bulgar Dimităr Girkov susține că „Adeziunea Bulgariei la Pactul tripartit la 1 martie 1941 a fost un eveniment de importanță capitală pentru țară. Această adeziune schimba radical situația internațională, marca profund viața sa politică internă. Pe o perioadă lungă istoriografia bulgară era dominată de opinia că în timpul participării sale la Pactul tripartit, Bulgaria fusese o țară ocupată de nazism. În ultimul timp, totuși, opinia care s-a impus este că Bulgaria nu era o țară ocupată, ci satelit“. *Études Balkaniques*, nr. 4, Sofia, 1975, p. 27.

generalului Dill nu s-a putut ajunge la un acord militar ferm cu Iugoslavia.

În timp ce guvernul englez a făcut încercări zadarnice să determine Turcia și Iugoslavia la o acțiune comună contra Germaniei, guvernul hitlerist a decis ca agresiunea împotriva Greciei să fie extinsă și asupra Iugoslaviei.

Încă în seara loviturii de stat de la Belgrad a avut loc la cartierul general o convorbire cu comandantul suprem ai armatei de uscat și aviației militare și cu șefii lor de stat major. Cu acest prilej Hitler a anunțat că punerea în aplicare a directivei „Barbarossa” va trebui amânată cu cinci săptămâni¹²⁸.

La 28 martie 1941 Misiunea militară germană din București a fost înștiințată de OKW prin telegrama nr. 5473 despre atacul ce urma să se declanșeze împotriva Iugoslaviei și Greciei. În telegramă sînt arătate direcțiile de atac, precum și forțele germano-italiene atacatoare¹²⁹.

Armata română n-avea nici o misiune.

Misiunea militară germană din România raporta OKW la 1 aprilie 1941 că „Armata română are dispoziții să asigure securitatea României spre Iugoslavia începînd de la 29 martie 1941. Un batalion german, începînd din ziua de 30 martie, stă înapoia Orșovei și a Turnu-Severinului pentru asigurarea navigației pe Dunăre”¹³⁰.

Pentru cîștigarea Bulgariei și Ungariei la această operație, Hitler le-a dat perspectiva ocupării Macedoniei și respectiv a Banatului sîrbesc. Strădaniile politice ale lui Hitler au dus la o promisiune a Ungariei de a participa cu zece brigăzi începînd de la 14 aprilie la această agresiune și de a le subordona conducerii germane. Bulgaria nu s-a putut decide de la început pentru o participare activă la război. Dar la 10 aprilie Ungaria și la 18 aprilie Bulgaria s-au alăturat agresiunii germane împotriva Iugoslaviei.

În ceea ce privește România, în ordinul din 30 martie dat de Cartierul general al armatei de uscat, pentru executarea „operației 25” și în dispoziția suplimentară pentru operația „Marița”¹³¹ se indica că nu trebuie să se conteze pe participarea activă a României la războiul împotriva Iugoslaviei. Dealtfel, în întrevvedere pe care a avut-o în ziua de 31 martie 1941 cu ministrul Iugoslaviei în România, Ion Antonescu l-a asigurat că „România nu va întreprinde nici o acțiune menită a produce schimbări în structura politică actuală a Balcanilor”¹³². În memoriile sale diplomatul iugoslav K. St. Pavlowitch susține că Antonescu a spus: „România nu va ataca Iugoslavia și nici nu va lua parte la vreo acțiune militară împotriva ei”¹³³.

În audiența la Ion Antonescu din ziua de 31 martie, ministrul Italiei la București, i-a spus că „a sosit momentul ca România să joace un rol activ în Axă, ceea ce i-ar da posibilitatea să-și valorifice drepturile asupra Banatului iugoslav”¹³⁴.

¹²⁸ Kurt von Tippelskirch, *op. cit.*, p. 143.

¹²⁹ Bundesarchiv — Militärarchiv R.H. 31—1/V.12, dosar 26792/2.

¹³⁰ Idem. Telegrama nr. 301 din 1 aprilie 1941 — Misiunea militară germană către OKW.

¹³¹ Arhiva ISISP, fond XIII, dosar nr. 1262, f. 164—165.

¹³² Arh. MAE, fond 71/Iugoslavia, dosar 53, f. 45.

¹³³ K. St. Pavlowitch, *Yugoslavia and Romania in 1941*, în *Journal of Central European Affairs*, Nr. 4, p. 457.

¹³⁴ Arh. MAE, fond 71/Iugoslavia, dos. 53, f. 458.

Ion Antonescu a respins propunerea diplomatului italian, arătând că „România nu dorește să provoace sau să participe la răsturnarea situației politice a Peninsulei Balcanice”¹³⁵.

În legătură cu agresiunea împotriva Iugoslaviei, Legația germană a primit în ziua de 5 aprilie 1941 ordinul Ministerului de externe german să informeze „pe generalul Antonescu personal și strict confidențial, în dimineața zilei de 6 aprilie, asupra următoarelor:

Operațiunea germană împotriva Iugoslaviei și Greciei va începe duminică dimineața, la data de 6 aprilie¹³⁶.

După cum aprecia Halder în nota sa din 4 aprilie 1941 „Antonescu cunoaște puțin despre atacul nostru împotriva Iugoslaviei. Roagă ca Ungaria să nu intre în partea de est a Tisei”¹³⁷.

Manfred von Killinger fiind în concediu, Neubacher a fost acela care l-a informat pe Ion Antonescu în seara zilei de 5 aprilie. Dictatorul român n-a fost surprins de cele ce i s-au comunicat, dar a declarat că România nu ridică nici un fel de pretenții față de Iugoslavia, cu care a întreținut întotdeauna legături de prietenie. „De aceea în această campanie România va sta deoparte. Dacă însă trupe ungare ar intra în partea iugoslavă a Banatului va da ordin armatei române să izgonească pe unguri”¹³⁸. În ordinul său din 5 aprilie Ministerul de externe al Germaniei a atras atenția legației sale din România că în ziua de 4 aprilie a discutat cu șeful legației române din Berlin problema de mai sus, asigurându-l că trupele ungare nu vor intra în Banatul sârbesc¹³⁹.

Cu toate că avioane iugoslave au bombardat Orșova, ca răspuns la atacul aerian german asupra Belgradului, atac efectuat de avioane ce au decolat de pe aerodroame românești, guvernul român și-a reafirmat neutralitatea la 8 aprilie 1941.

România n-a participat la agresiunea dezlănțuită de puterile Axei în Balcani, dar guvernul antonescian a admis ca avioane germane să decoleze de pe aerodroamele românești și Corpul 41 german¹⁴⁰ să pătrundă în Iugoslavia de pe teritoriul românesc.

După ocuparea Peninsulei Balcanice s-a întărit dominația economică, politică și militară a Germaniei asupra României.

Prin prezența trupelor sale la sud de Dunăre, Germania avea posibilitatea să controleze toate căile de acces spre porturile maritime ale Iugoslaviei și Greciei, precum și întreaga navigație de pe Marea Adriatică și Marea Egee. Porturile maritime ale Iugoslaviei și Greciei aflându-se la discreția Germaniei, produsele românești puteau să răzbată greu spre apusul Europei sau spre alte părți ale lumii. De asemenea, canalele de aprovizionare ale României cu armament sau alte materiale de război au fost închise.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ DGFP. Series 1937—1945, Volume XII, februarie — 22 iunie 1941, doc. 276.

¹³⁷ Halder, KTB, p. 346.

¹³⁸ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 124. Istorioul german dă drept sursă comunicarea dr. Neubacher din 12 octombrie 1953.

¹³⁹ DGFP, dos. nr. 276, Arh. MAE, fond 71/Germania, dosar 82. Telegrama nr. 25798 din 4 aprilie (1941) a Legației române din Berlin.

¹⁴⁰ Arhivele statului, fond Ministerul propagandei, dosar 736/1939—1941.

După Campania din Balcani, Germania hitleristă a trecut la pregătirea directă a agresiunii împotriva Uniunii Sovietice.

Pregătirile militare ale Germaniei împotriva U.R.S.S. se pot urmări încă din vara anului 1940. La 21 iulie 1940 Hitler a dat sarcină Comandamentului suprem să abordeze problema rusă și să procedeze la elaborarea de studii de operații împotriva U.R.S.S. La 5 decembrie 1940 generalul-colonel Halder, șeful statului major al armatei de uscat, i-a expus lui Hitler rezultatele studiilor ce le efectuase pînă atunci.

La 18 decembrie 1940 Hitler a semnat Directiva nr. 21 cunoscută sub denumirea de operația „Barbarossa”. În planul operativ al Wehrmachtului, armatei române îi revenea „sarcina de a țintui pe loc în cooperare cu forțele noastre ce urmează să se desfășoare acolo, precum și de a efectua servicii auxiliare în spatele frontului”¹⁴¹. Armata română era desconsiderată de Comandamentul german. La 30 martie 1941 Hitler aprecia că „cu românii nu se poate face nimic”¹⁴². Cu o lună mai târziu, Hitler a hotărît „de a începe discuțiile cu românii cît mai târziu posibil”¹⁴³.

La 25 martie s-a hotărît ca comandamentul Armatei 11, de sub comanda generalului-colonel de armată Ritter von Schobert, să preia aripa de sud, în locul Armatei a 12-a care rămînea în Grecia. Dar dislocarea trebuia să aibă loc mai târziu. La 6 mai 1941 Comandamentul Armatei 11 ce se găsea în Germania a primit din partea comandamentului armatei de uscat dispoziția de a se deplasa în România. Comandantul Armatei 11 trebuia să pregătească operațiile contra U.R.S.S. în cel mai mare secret față de guvernul român. El a purtat denumirea de comandant șef al armatelor germane din România¹⁴⁴. Față de români poziția lui trebuia să apară „ca o măsură sporită de securitate, avînd în vedere acțiunile ofensive pe care Reichul le intenționează în vest și din cauza puternicelor concentrări de trupe rusești la frontiera română”¹⁴⁵.

În zilele următoare șeful statului major, colonelul Otto Wöhler, împreună cu colaboratorii săi, a sosit în România. La 23 mai 1941 s-a anunțat sosirea în România și a generalului de armată Ritter von Schobert, comandantul Armatei 11.

La sfîrșitul lunii mai 1941 a început dislocarea trupelor germane în România. Dacă în aprilie 1941 efectivele trupelor germane din România însumau 55 000 de oameni, numărul lor a crescut pînă la 4 mai la 105 000. În săptămînile următoare transportul de trupe a sporit, astfel încît la 21 iunie 1941 se aflau în Moldova 200 000 de soldați germani¹⁴⁶.

Între timp Misiunea militară germană din România a luat o serie de măsuri pe linia pregătirii armatei române. Astfel la 3 mai 1941 colonelul Hauffe, șeful statului major al Misiunii militare germane, a comunicat verbal

¹⁴¹ Arh. ISISP, fond XIII, dosar 1262, f. 127.

¹⁴² A. Hillgruber, *op. cit.*, p. 130. Jurnalul de război Halder, notița din 30 martie 1941.

¹⁴³ Halder, KTB, notița din 4 mai 1941.

¹⁴⁴ Peter Gosztonyi, *Hitlers fremde Heere. Das Schicksal der nichtdeutschen Armeen im Ostfeldzug* (Armatele străine care au luptat alături de Hitler. Soarta armatelor negermane în campania din răsărit), Düsseldorf, Wien, Erow Verlag, 1976, p. 75.

¹⁴⁵ Halder, KTB, notița din 5 mai 1941.

¹⁴⁶ Peter Gosztonyi, *op. cit.*, p. 75.

Marelui stat major român că între 4—8 mai va trimite detașamente de legătură la unele mari unități române aflate în Moldova.

Misiunea detașamentelor de legătură — mărturisește Hauffe — era „să ia contact cu comandamentele și trupele române să cunoască comandantii unităților, să se informeze la fața locului asupra situației, terenului, lucrărilor executate și în curs de execuție, în scopul de a fi în măsură, într-un caz real de cooperare, să-și poată executa misiunea de legătură, în cele mai bune condiții, între comandamente și între trupele române și germane”¹⁴⁷.

Marile unități la care s-au trimis detașamente de legătură au fost următoarele: Corpul 5 armată, Corpul de cavalerie, Corpul de munte, diviziile 5, 6 și 13 infanterie, divizia motomecanizată, brigăzile 5, 6 cavalerie, 1 mixtă-munte și 4 munte. Compunerea detașamentelor de legătură era, la corpurile de armată; 1 ofițer de stat major cu 2 ofițeri-ajutoare, 1 translator, 1 subofițer secretar-dactilograf, 3 grade inferioare, 1 conductor autovehicul cu autoturism, 2 grupe de agenți transmisiune (fiecare câte 1 subofițer cu 1 autoturism și 6 grade inferioare cu 5 motocicliști), deci în total 2 subofițeri, 2 mașini, 10 grade inferioare cu 10 motociclete. La divizii și brigăzi: 1 ofițer de legătură, 1 ofițer ajutor, 1 subofițer secretar-dactilograf, 2 grade inferioare secretari, 1 conductor autovehicule cu 1 autoturism, 5 grade inferioare și cu 5 motociclete¹⁴⁸.

La 9 mai 1941, secția a 3-a a Marelui stat major a propus constituirea de detașamente de legătură române pe lângă marile unități germane, aflate în Moldova. Detașamentele de legătură române la corpurile de armată germane erau compuse din: 1 ofițer de stat major, 1 ofițer ajutor, 1 translator, 1 subofițer secretar dactilograf, 1 grad inferior-secretar, 1 grupă agenți de transmisiune cu 1 autoturism, 1 camionetă și 2 motociclete¹⁴⁹. La 15 iunie 1941, erau detașamente germane atașate pe lângă următoarele mari unități române: comandamentele armatelor 3 și 4, corpurile 3, 5 și 11 infanterie, corpurile de cavalerie și de munte, Divizia de gardă, diviziile 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 21, 35 infanterie, 1 grăniceri, brigăzi blindate, brigăzile 1, 2, 4 munte, 5, 6, 8 cavalerie, 1, 2 fortificații. Detașamente române de legătură au fost trimise la comandamentele corpurilor 11, 30 și 54 armată germană¹⁵⁰.

În decursul pregătirilor militare germane a avut loc și o schimbare în conducerea misiunii militare. În locul generalului Hansen, numit comandantul corpului 54 armată german, mutat în Moldova, la 1 iunie, șeful de pînă atunci al statului major al Misiunii germane, generalul-maior Hauffe, a preluat conducerea.

La 26 mai Comandamentul trupelor germane din România a emis un ordin de apărare a Moldovei pînă la terminarea desfășurării forțelor germane.

Pregătirile aveau loc fără ca Marele stat major român să fie pus la curent cu planul de atac. Firește, Marele stat major român, din îndemnul comandantului Armatei 11-a germane din România, a început în primele zile ale lunii iunie o mobilizare parțială. Generalul de armată Ritter von Schobert a motivat aceste măsuri ca o asigurare a frontierei române „împotriva unui eventual atac al rușilor”.

¹⁴⁷ Arh. MAN, 948/604, f. 59.

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Idem, f. 135.

¹⁵⁰ Ibidem.

La 9 iunie, cu două săptămîni înainte de ora „H” în răsărit, von Schobert, în calitate sa de comandant al Armatei 11-a, a emis primul ordin sub numele de cod „operația München”. Se prevedeau aici obiectivele armatei în toate detaliile lor. Și în acest document se atrăgea atenția, cu toată severitatea, ca posturile de conducere românești să nu fie informate pînă cînd comandamentul armatei nu va da un ordin expres în acest sens. „Pînă atunci nu li se va vorbi în nici un fel de atacul plănuit”¹⁵¹.

Unitățile românești aflate în zona de frontieră erau subordonate comandamentului german, dat fiind că nu era stabilită o colaborare care să depășească sarcinile defensive ale armatei române, iar M.St.M. român nu avea nici o știre privitoare la planul de atac.

La sfîrșitul lunii aprilie Ion Antonescu l-a primit la reședința sa de vară de la Predeal pe generalul Ion Gheorghe, atașatul militar al României la Berlin. Acesta venea dintr-o călătorie de informare din Grecia, adînc impresionat de victoria germană. Antonescu a ascultat cu atenție raportul diplomatului său, după care l-a întrebat dacă știe ceva despre războiul contra U.R.S.S. Ion Gheorghe n-a putut spune nimic precis, dar a confirmat zvonurile potrivit cărora dislocarea unor forțe puternice armate înspre răsărit ar fi lăsat impresia că conducerea germană se gîndea, evident, cu toată seriozitatea, la o campanie iminentă.

La numai patru săptămîni după această convorbire, Ion Antonescu a cerut Marelui stat major român să întărească armata română care se afla în Moldova¹⁵².

În planul calendaristic german a fost prevăzut ca la 12 iunie Hitler să discute planul Barbarossa cu românii. Ca urmare, Ion Antonescu a fost invitat la o convorbire la München, unde a și sosit în ziua de 11 iunie, iar a doua zi a avut loc întîlnirea cu Hitler.

Întrevederea celor doi șefi de stat a durat mai multe ore și s-a desfășurat sub semnul evenimentelor iminente. Antonescu a fost informat în linii mari despre planul de agresiune al Germaniei împotriva U.R.S.S. Privitor la sprijinul pe care armata română urma să-l acorde, Hitler considera numai că românii trebuia să ia unele măsuri care să înlesnească atacul german.

Pregătirea propriu-zisă a armatei române pentru atac a început după ce Ion Antonescu, reîntors de la München, a prezentat raportul regelui și a informat guvernul. Din cele relatate de Antonescu s-a desprins ideea că el n-a negociat, respectiv n-a încheiat cu Germania nici o alianță militară și nici măcar un plan comun de colaborare militară cu Germania¹⁵³.

În ziua de 17 iunie Hitler a emis ordinul pentru începerea operației „Barbarossa”, iar la 18 iunie, printr-o scrisoare adresată generalului Antonescu, a expus motivele planului său de agresiune contra U.R.S.S.

La 22 iunie armata română nu era încă pregătită pentru a interveni. Antonescu a fost anunțat despre apropiatul atac contra U.R.S.S. la 12 iunie în timpul întîlnirii pe care a avut-o cu Hitler. Toate pregătirile armatei germane din România au fost făcute în secret. Ordinul dat la 26 mai de

¹⁵¹ Peter Gosztonyi, *op. cit.*, p. 76.

¹⁵² *Idem*, p. 78.

¹⁵³ Această idee este afirmată și în unele lucrări străine, ca Peter Gosztonyi, *op. cit.*, p. 78 și altele.

Comandantul trupelor germane din România, în care se cerea menținerea Moldovei ca viitoare bază de operații, era o măsură militară luată peste capul guvernului român și fără știrea lui.

Conducerea armatei române și germane din Moldova i-a fost atribuită lui Ion Antonescu de către Hitler ca o chestiune politică și psihologică, nu ca o problemă militară. Comandamentul Armatei a 11-a germane îi stătea la dispoziție ca stat major operativ, dar acest comandament exercita de fapt conducerea militară. Legătura dintre Antonescu și Comandamentul Armatei 11 urma să fie stabilită de către șeful misiunii militare germane, iar pentru legătura cu statele majore ale marilor unități române urma să se trimită detașamente de legătură.

Conducerea apărării aeriene în România a fost preluată, de la începutul atacului de comandantul misiunii aeriene, general-locotenent Speidel.

Asupra politicii militare a României din perioada septembrie 1939— iunie 1941 și-a pus amprenta situația militară și politică din Europa care a influențat în mod nemijlocit soarta țărilor din sud-estul Europei.

Alianța României cu puterile Axei a fost dictată de împrejurările politico-militare ale vremii și nu de interesele naționale ale poporului român.

La intrarea în război contra Uniunii Sovietice, România se afla sub dominația economică, politică și militară a Germaniei hitleriste. Între guvernul condus de Ion Antonescu și guvernul hitlerist nu s-au încheiat tratate sau convenții militare care să reglementeze cooperarea armatei române și germane pe frontul contra U.R.S.S. Aceste reglementări au avut loc pe baza schimbului de scrisori dintre Hitler și Antonescu sau a convorbirilor care aveau loc între aceștia. Declanșarea agresiunii a fost pregătită în secret de Comandamentul german, guvernul antonescian fiind informat în ultimul moment.

Atât politica militară din această perioadă, cât și intrarea României în război alături de Germania împotriva U.R.S.S., au fost consecințele politicii revizioniste și de conciliere a marilor puteri europene.

DUMITRU TUȚU

LA POLITIQUE MILITAIRE EXTERNE DE LA ROUMANIE DANS LA PÉRIODE SEPTEMBRE 1939 — JUIN 1941 (II)

(Résumé)

Sur le plan extérieur, dès le mois de septembre 1939 jusqu'au juillet 1940, la politique militaire de la Roumanie fut orientée vers la création d'un bloc des neutres au sud-est de l'Europe, qui devait inclure la Roumanie, la Yougoslavie, la Bulgarie, la Grèce, la Turquie et l'Hongrie. L'effort de la Roumanie dans cette direction échoua à cause de l'opposition des grandes puissances européennes et de la politique révisionniste de certains états de l'Europe de sud-est.

En même temps la Roumanie s'est appliquée à renforcer son alliance militaire avec la Yougoslavie afin d'assurer la sécurité de son indépendance nationale devant un éventuel

attaque non provoqué venant de l'ouest, ainsi qu'à resserrer ses relations avec les états signataires de l'alliance militaire du Pacte Balkanique. A cet effet on a fait diverses propositions et on avait lieu de rencontres entre le ministre des Affaires extérieures roumain Grigore Gafencu et ses homologues des états de l'Alliance Balkanique. On a discuté sur les problèmes de la défense en commun, ainsi que sur une collaboration amicale avec la Bulgarie et l'Hongrie à l'occasion de la Conférence des ministres des Affaires étrangères des pays de l'Entente Balkanique qui a eu lieu à Belgrade en février 1940. À cette conférence fut exprimé pleinement le désir de la Roumanie de vivre en paix avec tous ses voisins. Les décisions prises à cette conférence n'ont pas été mises en pratique à cause des événements survenus au printemps 1940.

Après la capitulation de la France, la Roumanie conserva toujours son état de neutralité, mais renonça aux garanties anglo-françaises qu'elle avait reçues le 13 avril 1939, vu qu'elles ne présentaient plus de valeur. En tant que membre de l'Alliance Balkanique, elle continua à maintenir ses relations militaires avec la Yougoslavie, la Grèce et la Turquie.

La situation militaire de la Roumanie devint extrêmement critique après le diktat de Vienne du 30 août 1940 et l'instauration à l'intérieur du régime de dictature militaro-fasciste. Isolée au point de vue politique, économique et militaire, la Roumanie fut poussée dans les bras de l'Allemagne hitlérienne qui ne tarda pas d'y instaurer sa domination économique et politique pour quelques années.

En octobre 1940, en Roumanie entraient des troupes allemandes sous le prétexte de l'assistance en instructeurs pour l'armée roumaine, mais en réalité elles avaient une autre mission — d'assurer la domination de l'Allemagne hitlérienne sur la Roumanie. Dès l'octobre 1940 jusqu'au 22 juin 1941 la Roumanie fut un Etat non-belligérant, dépourvu de tout appui d'une alliance militaire. L'Entente Balkanique s'est dissoute par soi-même en septembre 1940; avec l'Allemagne et l'Italie l'Etat roumain n'avait pas conclu de conventions ou traités militaires. L'adhésion du gouvernement de la dictature militaro-fasciste roumaine au pacte tripartite n'a pas signifié implicitement une alliance militaire avec les trois grandes puissances militaires fascistes.

Le déclenchement de l'agression de l'Allemagne hitlérienne contre l'Union Soviétique fut préparé par le gouvernement hitlérien à l'insu du gouvernement roumain qui n'en fut informé que le 12 juin 1940 — c'est-à-dire quelques jours avant le commencement de la guerre antisoviétique.

Ion Antonescu engagea l'armée roumaine dans la guerre menée par l'Allemagne hitlérienne sur la base de sa propre entente avec Hitler.